

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

V. C. S. TOPSØE OG GODSEJERNE.

ET POLITISK NUTIDSBILLEDE.

AF

TH. GRAAE.

KJØBENHAVN.

FJELDSØK & Co.s FORLAG.

1881.

TRYKT HOS O. C. OLSEN & CO.
KJØBENHAVN.

I.

Det gaar paa det politiske, som paa det sociale, det religiøse, det æsthetiske Omraade; der kommer et Tidspunkt, da Banebryderne bliver overfløjede, trængte tilbage, haanede af en yngre Slægt, der drager Konsekvenserne af de ny Ideer, Noget, hvorom de Gamle, da de var Unge, aldrig havde drømt. De Gamle kæmper imod, de forsvarer Skanserne Fod for Fod, men det hjælper Altsammen ikke; Positionen er tabt, hvis der ikke kommer ny og friskere Kræfter til, Mænd, der vel ikke kan vise tilbage til en lang politisk Fortid, men paa den anden Side heller ikke tynges af Fortidens Fejl og Misgreb. Herpaa har vi i de senere Aar under Striden mellem Højre og Venstre set Beviser nok; Mændene fra Fyrreerne og Halvtreserne, Mændene med den lange politiske Erfaring, har overalt, naar undtages Kjøbenhavn, vist sig ude af Stand til at optage Kampen med det yngre danske Demokrati, der paa en saa generende Maade er traadt i deres Fodspor og har draget Konsekvenserne. I Kjøbenhavn saa det ganske vist ud, som om Forholdet i det Væsenlige var uforandret, som om National-Liberalismens Magt var usvækket, men der var dog i Begyndelsen af Halvfjerserne adskillige Tegn, som varslede om en Tilbagegang i Indflydelse, og man kan derfor godt forstaa, at *C. St. A. Bille* efter en 20aarig

journalistisk Virksomhed, altid ført med stor Dygtighed, langtfra altid til Held for Landet, fandt sig foranlediget til den 29de Februar 1872 at abdicere til Fordel for en „yngre og friskere“ Mand, der bedømte „flere af Nutidens Spørgsmaal anderledes“ end „Dagbladets“ Stifter. Det skal ogsaa villig indrømmes, at Situationen fra et national-liberalt Synspunkt betragtet saa trist nok ud: de tunge, uheldsvangre Skyer fra 1864 trak fra Tid til anden over den politiske Himmel, og; Minderne om Dagene efter Tilbagetoget fra Dannevirke, om de haanende Angreb paa Kongefamilien, om den latterlig-overlegne Betragtningssmaade af tidssvarende Fænomener som August- og Oktoberforeningstanken, Alt det og Lidt til virkede ikke oplivende paa Landskabet. Et Forsøg var gjort paa at genvinde det Tabte, et Forsøg, der alt havde lidt Skibbrud; det var klart, at der om kortere eller længere Tid maatte ny Mænd til Roret, Mænd, der ikke tyngedes af Fortidens maaske utilregnelige, men derfor lige skæbnesvangre, Uheld; og saa kom *V. C. S. Topsøe*

I 1859 blev Topsøe Student og en dygtig Student, der gjorde Strejftog paa forskellige Omraader uden dog i mindste Maade at forsømme Juraen; det er kun Skade, at „Dagbladet“ af og til har indeholdt Artikler, som synes at tyde paa, at den juridiske Periode er bleven afsluttet, forinden Straffeloven traadte i Kraft. — Det var bevægede, stærkt bevægede Aar, disse den unge Mands Studenteraar; det var Tiden umiddelbart før og efter 1864. Politiken, Ordstriden i Rigsdagsalene, Notevexlingen med de udenrigske Magter, de virkelige Kampe ved Sankelmark og bag Dybbøls Volde, og saa efter Nederlaget fortsat Kiv og Strid oppe paa Christiansborg Slot, det ligesom opslugte Alles Interesser, derom drejede Alt sig. Der var nok

at tænke paa for en vordende Realpolitiker, og dog er der Meget, som peger paa, at det fornemlig var æsthetiske Interesser og social-politiske Theorier, som optog den unge Student; derfor taler hans første Produktion, derfor hans Omgangskreds. Han hørte til en lille æsthetisk Kreds eller Forening, der blandt sine Medlemmer talte *Georg Brandes*, *A. C. Larsen*, afdøde *Fred. Nutzhorn* og Flere; Topsøe skal den Gang i Mangt og Meget have sympathiseret med de moderne, radikale Anskuelse paa det æsthetiske og det social-politiske Omraade. Han har sikkert modtaget mangen en Paavirkning af G. Brandes — nu er de Modstandere, og det er gaaet helt naturligt til, thi deres Individualiteter er meget forskellige: paa den ene Side et klart, udpræget Standpunkt, paa den anden Side „*jamais une position nette.*“

Topsøe var i sin Tid Medarbejder af Vittighedsbladet „Sværmerne“; han kæmpede der ikke mod Overdrivelserne hos det ene eller det andet politiske Parti, det overlod han til Andre; han parodierede med tørt Lune og virkelig Humor Bjørnstjerne-Bjørnsøns Bondenoveller. Og i Begyndelsen af Treserne debuterede han i „Dagbladet“ med nogle Novelleskitser, en lovende Debut for en æsthetisk Forfatter, ikke for en Politiker, endsig en Realpolitiker, der til Tider har staaet Last og Brast med Godsejerne.

Sproget i disse Skitser, der senere efterfulgtes af et Par Smaaaførelser, er livligt og kvikt, paa sine Steder ikke uden Aand, Handlingen spinkel, og Kompositionen mangelfuld. Det er meget vanskeligt ud af disse Skitser at se, hvilket Standpunkt Forfatteren indtager; maaske staaer han endnu vaklende, hvad der jo er rimeligt i den Alder. Han er hverken Realist eller Romantiker, snarest lidt af begge Dele; han lader de optrædende Personer udtale forskellige Livsanskuelse,

men hvilken er hans egen? De politiske Begivenheder, baade de store og de smaa, griber i flere af Fortællingerne handlende ind, men det sker paa en Maade, der tydelig viser, at Topsøe, i hvert Fald den Gang, havde forholdsvis ringe Interesse for den aktuelle Politik. Der gives Billeder med 1848 og med 1864 som Baggrund, men der er ingen Stemning i disse Billeder, tørre og farveløse, som om disse for Danmark saa skæbnesvangre Aar kun havde efterladt et svagt Indtryk hos Forfatteren, eller maaske har det — thi Topsøe er i Grunden en langsomt gærende Natur — endnu ikke gæret af. De smaa, indre Partistridigheder dukker ogsaa af og til frem, men intet Steds tages der bestemt Parti; der gøres med et vist Lune Nar af Alt og af Alle, og derved bliver det. Kun et enkelt socialt Problem lader det til, at Forfatteren har omfattet med mere end rent æsthetisk Interesse, kun paa et Punkt skimter man hans Personlighed; det er, naar han med ungdommelig Iver svinger Svøben mod Bourgeoisiets Typer og Udvæxter: Familierne Rig og Severinsen, samt mod Fødselsaristokratiet. De første er behandlede med en vis Læmpelighed — Forfatteren kender jo de Folk og kommer i deres Kredse, til deres Baller, maaske til et enkelt Middagsselskab. Han er skarpest mod D'Hrr. Rig, mildere mod Hr. Severinsen; der findes enkelte fine Iagttagelser, og et Par Situationer er tegnede med virkeligt Lune. Men der kommer dog først rigtig Liv i Billederne, naar han lader Fødselsaristokratiet træde op, den Samfundsklasse, ligeoverfor hvilken han er besjælet af en stærk Antipathi, en Følelse, der hos ham paa en ejendommelig, men hos Russer forøvrigt ikke ualmindelig, Maade synes blandet med Misundelse. Det er Familierne v. Taugenichts og v. Habenichts, som tages under Behandling; Familiernes Udspring og videre Udvikling karakteriseres gen-

nem smaa kvasihistoriske Indledninger, der mere vidner om en god Vilje end om et grundigt Studium. Endelig er vi komne til Nutiden, eller i hvert Fald til Tiden efter 1848; Satiren bliver bidende, Lunet ikke uden Vid; men til Trods for det ubestridelige Talent, hvormed disse Pennetegninger er foretagne, udebliver Virkningen ganske. Forfatteren har nemlig begaaet en eneste, men rigtignok meget væsenlig Fejl; han har vel fremstillet Typer, men Typer, der ikke tilhører dette, men forrige Aarhundrede. Det er altid uheldigt at skildre en Samfundsklasse, med hvilken man ikke staar i nogen personlig Berøring, dobbelt misligt, naar denne Stand er i Besiddelse af Goder, som Ens egen ikke ejer.

Som sagt, det er kun svage Antydninger, der gives om Forfatterens politiske Standpunkt, men saavidt man kan dømme af enkelte Udtalelser, der øjensynlig er et Udtryk for Forf's egne Anskuelser, synes han i Begyndelsen af Treserne at have været en udpræget Frihedsmænd. Frihedsbevægelsen i 1848 karakteriseres træffende som en „herlig, frisk Luftning, lidt skarp vel for Drivhusplanter“; Hr. Xox, Topsøes daværende *nom de plume*, har en udelt Sympathi for den juridiske Kandidat af gammel Adel — man mærke sig den udsøgte, omend overdrevne, Kompliment til „Dagbladets“ daværende Redaktør —, i hvem det vaagende Frihedsliv har en af sine stærke Støtter; han smiler haanlig ad „Profetier om Anarki og Pøbelherredømme og frygtelige Skildringer af den usikre Tilstand, hvori Låndets Grundpiller befinde sig;“ og den Maade, hvorpaa Familien v. Taugenichts sættes i Forbindelse med Begivenhederne i 1854, giver et Fingerpeg om, at Hr. Xox var en decideret Modstander af Godejerne, Helstatsmændene, — og provisoriske Finanslove. Det er ganske vist Anskuelser, der tilsyneladende staar

i bestemt Modstrid med den Glæde, hvormed Topsøe den 14de April 1877 udtalte: „først nu er der i Danmark vaagnet en alvorlig Reaktion imod Illusionerne fra 1848,“ men paa den anden Side stiller den unge Topsøe sig særdeles sympathetisk ligeoverfor en forskruet ung Adelsdame, som sværmer for Ideer, der nærmest kan betegnes som „et europæisk Højres“, og hvis Mening om Grundlov og almindelig Valgret udtrykkes paa følgende Maade: „saavidt jeg kan forstaa, er Meningen af det Hele, at vi skulle regeres af Bonden. Bønderne kunne være meget brave Folk; men, De maa forlade mig, de lugte lidt ubehageligt. Men De hylder maaske ogsaa disse Nutidens Ideer?“ Nu optræder den tredie Person, med hvilken cand. phil. Topsøe synes at sympathisere, den elegante, soignerede, blaserede Louis v. Habenichts, der ganske rolig kunde svare „Nej“, thi han „hyldede aldeles ingen Ideer.“ — Alt i Studenteraarene var der saaledes hos Topsøe en Kamp mellem modstridende Ideer, mellem Frihedsstræben og reaktionære Tilbøjeligheder; denne Kamp vedvarer endnu, til Tider har den ene, til Tider den anden Ide Overtaget, og til Tider synes de at holde hinanden Stangen; men aldrig naar han et klart, udpræget Standpunkt, og dette skyldes for en Del den blaserte Scepticisme, der er personificeret i Louis v. Habenichts, og som med Aarene er tiltaget i Styrke.

Disse Skitser har, som sagt, til Trods for deres let iøjnefaldende Mangler en ikke ringe Interesse for den, der ønsker at lære Topsøes Forfatterindividualitet at kende. De er jo Forstudier til „Jason“, „Politiske Portrætsstudier“ og „Nutidsbilleder“, Forstudier, der lader ane, hvad Topsøe vilde præstere, naar han havde erhvervet sig den fornødne Overlegenhed og Verdenserfaring, meget lovende Forstudier, der ligesom giver et svagt - Omrids af hans senere æsthetisk-politiske

Forfattervirksomhed. Alt her træffer man en fremtrædende Higen efter at færdes i fint Selskab, mellem „glimrende Lysekroner, Spejlglas, Forgyldning, parkettede Gulve og Fløjels Gardiner og Portierer,“ mellem „Raslen af Silke, Duft af de fineste Parfumer og Voxlys uden Tal,“ mellem „glimrende Toiletter, glimrende Uniformer og glimrende Navne“; denne Lyst, der er parret med en snart mere afdæmpet, snart mere utilsløret, Uvilje mod de saakaldte højere Samfundsklasser. Alt her paa sin Forfatterbanes første Trin har han med skitserede Træk tegnet de Figurer, der skulde komme til at spille en Hovedrolle i hans senere Romaner: den legitimistiske Frøken Anna vandrer igen som Frøken Rønnow i „Jason“, som Frøken Helene i „Nutidsbilleder“; Louis v. Habenichts optræder som Felix i „Jason“, som Grev Schwerin i „Nutidsbilleder“ osv.; denne Mangel paa Resoluthed til ud af det virkelige Liv at hente ny og friskere Modeller giver vel et noget ensformigt Præg, men det bevirker paa den anden Side, at man med større Lethed og Sikkerhed er i Stand til at følge Topsøes vekslede Bane, og det har den Fordel, at man her, hvor det væsenligst er den politiske Personlighed, der skal skildres, kan nøjes med en forholdsvis kortere Omtale af de senere æsthetiske Arbejder. Det er kun Skade, at Tidsrummet mellem Xox og Jason har været opfyldt af en journalistisk Virksomhed først i „Dagbladets“ Tjeneste, senere som „Dagbladets“ Redaktør, af en Virksomhed, der fordrer saa Meget, yder saa Lidet, binder paa alle Punkter og tvinger Personligheden tilbage.

II.

En Dag traadte et ungt Menneske ind paa „Dagbladets“ Kontor og udbad sig en Samtale med Redaktøren; hans Ønske blev opfyldt, og han blev adspurgt om, hvad han vilde. Ja! han havde saadan en Lyst til at blive Journalist; skulde der ikke ved det store Blad være noget Arbejde for ham? Bille, der havde en Følelse af, at den vordende Journalist helst vilde i Lag med det Æsthetiske, være Anmelder eller deslige, bemærkede med et tørt Smil, at en Journalist jo maatte kunne skrive om Alt, og rakte derpaa Supplikanten et Par Billetter til — Cirkus. Det havde han rigtignok ikke tænkt sig, at hans Debut skulde være en Berideranmeldelse, men der skulde jo gøres et godt Indtryk paa den store Mand, og saa skrev han en glimrende Berideranmeldelse i Dickensk Stil — kort efter blev Topsøe Medarbejder ved Dagbladet.

Det er rimeligvis gaaet Topsøe som saa mange andre unge Mænd med literære Evner; de har følt, at der for en dansk Forfatter er større Udsigt til at sulte ihjel end til at blive en rig Mand, og de har af bitter Nødvendighed set sig nødsagede til at tage et Bierhverv. Nogle faar en lille Plads paa et offentligt Kontor, Andre foretrækker Journalistikens afvejlende, men opslidende Vej. Topsøe valgte det Sidste, og det var naturligt, om end for hans Udvikling hæmmende, at han gik til

„Dagbladet“. Var han end berørt af Nutidens Ideer og fremadstræbende Strømninger, saa var han dog først og fremmest en nervøs, blaseret Natur, der satte „Intelligens“ over Alt, og som selvfølgelig ikke kunde slutte sig til vort daværende Fremskridtsparti, der frastødte ham i ligesaa høj Grad som en Intelligens „uden Saaler i Støvlerne og med Huller paa Albuerne.“ Topsøes Radikalisme var af en mere zart Natur, den bevægede sig paa Samfundets Overflade — under en livlig Disput i oplyste Saloner kunde han maaske nok være radikal —, den holdt ikke af at gaa til Bunds, den kunde ikke trives mellem de store Masser; „*king mob*“ har han vist aldrig gjort Bekendtskab med.

Han kom altsaa til „Dagbladet“, blev snart en Medarbejder, hvem Andet end Beridere blev betrot, var en Tid Referent i Folkethinget, skrev vist en Del Anmeldelser og forskellige politiske Artikler, af hvilke sidste et Par skal fremdrages, da de i mer end en Henseende er karakteristiske for Topsøe.

Med „Forfatningssagen i Rigsraadet“ debuterer Topsøe som politisk Forfatter; det er en temmelig tør saakaldet „historisk Oversigt“ om, hvorledes det gik til, at de stakkels National-Liberale trak det korteste Straa i 1865. Man mærker, at Debutanten har nydt en omhyggelig Instruktion og fuldstændig tilegnet sig alle de Stikord, hvormed den national-liberale Presse den Gang slog løs paa Modstanderne; der tales saaledes om „Bondevennerne og Reaktionen“, „de forenede Godsejere og Menigmænd“, om „et Forbund uden Fortid og Fremtid, hvilende kun paa fælleds Had“; nuværende Kultusminister *Scavenius* betegnes som en politisk Frugt af Menigmændenes og Reaktionenens Forbindelse; Domicilbestemmelsen, der jo særlig var de National-Liberale en Torn i Øjet, karakteriseres som „en vanærende Plet paa Forslaget;“ kortsagt, Topsøe optræder nu, skønt han

har oplevet 1864, som en fuldblods National-Liberal. Særlig komisk er det, at han, der i Halvfjerserne med Indignation tilbageviser Beskyldningen for at være reaktionær, i Treserne retter denne Bebrejdelse mod Mænd, der ganske vist ikke var udprægede Frihedsmænd, men dog i hvert Fald mindst ligesaa frisindede, som „Dagbladets“ Redaktør har været i de sidste halv Snes Aar. For Tiden har Topsø selvfølgelig ogsaa en anden Opfattelse af „Reaktionen“, og det er saaledes ret fornøjeligt at se den Iver, hvormed „Politiske Portrætstudiers“ Forfatter værges Grev *Frijs* mod Beskyldningen for at være stokkonservativ, endsigge reaktionær. Deri har han sikkert Ret, og man kan saa godt forstaa, at han ikke indlader sig paa en nærmere Undersøgelse af, hvem der har foretaget Svingningen, men affærdiger dette kildne Spørgsmaal med en spøgefuldstil Henvisning til, at „det ikke er værdt at strides om, hvorvidt Muhamed er kommet til Bjerget, eller Bjerget til Muhamed.“

Af andre politiske Artikler fra Treserne skal fremhæves „Fra Bondeopvækkelsens Tid“; deri optræder Topsø som Realpolitiker, han er ikke national-liberal, endnu mindre konservativ og heller ikke bondevenlig. Der er anvendt megen Flid paa dette Arbejde, og det vidner om Studier fra Stændertidens sidste Periode, men afgiver tillige et slaaende Bevis for Forfatterens Mangel paa Standpunkt i politisk Henseende. Artiklerne gør nærmest Indtryk af at være skrevne af en Mand, der endnu ikke har taget sit Parti, af en Mand, der vel ikke er national-liberal, men foreløbig skriver i et national-liberalt Organ. Realpolitiken skal frem, og i Mangel af Andet bliver det den danske Bondestand, som faar Ros for ikke alene at have havt en realistisk Retning, men fremdeles at have bevaret Meget deraf, hvilket ikke skal have været til Skade for vor Udvik-

ling; der er en Del Sandhed i denne Bemærkning, men naar man betænker, at dette siges i 1868 af en Mand, der faa Aar efter skulde blive „Dagbladets“ Redaktør, vidner det unægtelig ikke til Fordel for den begyndende Politikers Blik paa de politiske Forhold og Mennesker, mellem hvilke han lever. Han er, som sagt, ikke national-liberal, ser derfor med Overlegenhed paa den æsthetiske og doktrinære Periode, giver hist og her et lille Hib til de store Koryfæer, men behandler dem forøvrigt med den *égard*, som er absolut nødvendig, naar man skriver i „Dagbladet“, og saa rider man paa den gamle Kæphest, Godsejerne. Hør! hvor det suser om Ørene med „forstokkede Aristokrater“, „daarlige Udgaver af mecklenborgske og preussiske Junkere“, „Dumhed“, „Standshovmod“ osv.

Hvorfor der netop paa det Tidspunkt blev skrevet om Bondeopvækkelsen, er ikke saa let at sige, derimod er det klart nok, hvilken Virkning et saadant Skrift kunde have. Det blev skrevet under „Oktobertiden“; skulde det være af Hensyn til Forsøget paa at sammensmelte de „store“ og de „små“ Bønder til et stærkt Parti, at der tales saa Meget om de to Parters modstridende Interesser? Det er sandsynligt, naar man lægger Mærke til, med hvilken Iver det i vimse Anmærkninger omtales, at nuværende „store“ Oktoberbønder i sin Tid har trykket de „små“. Og det er meget betegnende for en Medarbejder ved „Dagbladet“, at Stiftelsen af en privat Klub puttes ind mellem Referaterne fra Stændersalen, at dennes Formaal dels overdrives, dels latterliggøres, og at Prins *Christian af Holstein-Glücksburg* i en Anmærkning nævnes blandt Stifterne.

Fik man af de sidst berørte Artikler kun indirekte at vide, hvad Topsøe mener om den politiske Stilling i Treserne, saa faar man til Gengæld desto klarere

Besked af nogle Artikler om „Grundejerforeningen, Oktoberforeningen og J. A. Hansen“. Der gives først et saakaldet „historisk Tilbageblik“ paa „Grundejerforeningens“ Stiftelse og videre Udvikling; med Skarphed bebrejdes det Godsejerne, at de i Halvtreserne stod i et væsenligt Misforhold til „den frie, folkelige Udvikling,“ at de „maskerede sig paa det Bedste med oprigtig Kjærlighed til Junigrundlov og Valglov;“ der tales om „aristokratisk Reaktion“, om „en ivrig reaktionær Legion“; kort sagt, der leveres en hel Række karakteriserende Tillægsord, som selvfølgelig har en vis Berettigelse, naar hensés til Godsejernes kølige, tilbagetrukne Holdning i Halvtreserne, men, naar man betænker Hr. Topsøes Forhold til „den frie, folkelige Udvikling“, Junigrundloven, den almindelige Valgret osv., saa synes det unægtelig, at hans Angreb er foretaget med et tveægget Sværd, der vel kan saare hans Modstandere, men rigtignok samtidig tilføjer ham selv nogle ubehagelige Smaarifter. Og Forf. kommer ikke bedre fra det, naar han siger: „Godsejerne i Grundejerforeningen vare, som det senere skal vises, væsentlig unationale,“ og lidt efter bemærker med Pathos, at skønt det „ganske vist er en alvorlig Sag at betegne en Bestræbelse som unational, og tillige en vanskelig Sag, forsaavidt Begrebet opfattes saa forskjelligt, synes man dog at være berettiget til at bruge denne Betegnelse om Foreningen.“ Man er unægtelig lidt spændt paa at se disse Beviser, og saa reducerer det „unationale“ sig til, at de var Helstatsmænd, Modstandere af „det saakaldte eiderdanske Parti“ og af Skandinavismen; ja, som yderligere Bebrejdelse anføres det endog, at de harmedes over Ejderpolitikens „Forkastelighed og Uigjennemførlighed.“ Navnlig det sidste Argument gjør et uimodstaaelig komisk Indtryk, naar det anføres efter 1864, altsaa paa et Tidspunkt, da det

havde vist sig, at Harmen var fuldt berettiget. At Helstatstanken ikke var specifik national, er der selvfølgelig Ingen, som vil benægte, men det var Ejder-tanken jo heller ikke, saa i den Henseende har de to Principer saamænd ikke Stort at lade hinanden høre. Helstatstanken, der oversaa Nationalitetsprincippet, var i hvert Fald langt klarere og konsekventere end Ejderpolitiken, der jo heller ikke respekterede Nationalitetsprincippet. Og hvad Argumentet om Skandinavismen angaar, da vil Topsøe fra Halvfjerserne sikkert være den Første til at indrømme, at det er komplet meningsløst. De topsøeske Angreb er, som det vil ses, af højst tvivlsomt Værd for ham selv; undertiden skyder de helt udenfor Maalet, og naar de rammer, saa fremkommer der en lidt generende Dobbeltvirkning.

Det er i det Hele klart, at Topsøe i Slutningen af Tresserne ikke har tænkt sig Muligheden af, at han nogensinde skulde komme til at gaa i Trop med Godsejerne; han har vel et aabent Blik for, at „Oktoberforeningen“ som Alliance betragtet kun har en forbigaaende Betydning, men synes snarest at staa i den Formening, at der, naar Alliancen opløstes, kunde være Haab om, at Bondestanden gik sammen med de National-Liberale; han fremhæver saaledes, at Godsejer- og Bondestanden ikke i Længden kan arbejde sammen, eftersom „den anden Part, Bondestanden, er bleven det mest umiddelbare Demokrati, de ivrigste Fremskridtsmænd.“ Han indrømmer vel, at „Oktoberforeningen“ forsaavidt har Ret, som det gjælder om at faa Bonden med, men tilføjer saa: „Bondens Bistand vil høre dem til, som oprigtigst og ærligst arbejde fremad paa Frihedens og en virkelig Folkeligheds Vel,“ og disse ærlige og oprigtige, folkelige og frisindede Mænd, til hvem Bondestanden vil slutte sig, er naturligvis de National-Liberale, baade de Gamle og de Ny, til hvilken sidste,

forøvrigt noget ubestemmelige, Kategori Topsøe nærmest maa henregnes — Tiden har ikke bekræftet disse fromme Forhaabninger, og det skulde ogsaa være mærkeligt, om den danske Bondestand ikke af vort parlamentariske Liv skulde have lært, hvordan det er bevendt med National-Liberalismens Frihedssind.

Det er forøvrigt ret karakteristisk, at Topsøe, der i Halvfjerserne har været meget tilfreds med Landstingets Sammensætning, i Slutningen af Treserne er saa misfornøjet dermed; han ynkes over det national-liberale Parties „uegennyttige Anstrengelser i Grundlovssagen,“ klager bittert over, at man „lod det arbejde af yderste Evne for at danne et nyt Landsting for Godsejere, hvorfra det omtrent stængede sig selv ud ved Domicilbestemmelsen, og hvor man endog efter store Anstrengelser fik det afpruttet en af de ønskede otte kjøbenhavnske Repræsentanter,“ og „da man havde modtaget disse store Tjenester af Partiet, vendte man det Ryggen“ — al denne Uegennyttighed erholdt altsaa ingen Løn. Derfor sætter Topsøe fra Treserne kun ringe Lid til Fremtiden og det ny Landsting, der for ham er „et tilstrækkelig tydeligt Fingerpeg“ om, hvad Godsejerne vil, og det er unægtelig rædselsfulde Planer, som afsløres. Det hedder nemlig: „Oktoberforeningen vil paa sin Vej bortrydde, ikke de „National-Liberale“, ikke „Embedsmændene“ — det er Altsammen kun de fremskudte Forposter —, men skyde til Side hele Middelstanden, hele den ikke agerdyrkende Del af Befolkningen, først den kjøbenhavnske, men dernæst ogsaa den øvrige Middelstand i Landet.“ Man ræddes ved Tanken om denne blodige Udryddelseskrig, der jo muligvis endnu forestaar, man er fuldstændig enig med Hr. Topsøe i, at det er en meget stor Opgave, men heldigvis følger den beroligende Bemærkning: „dens Løsning er umulig, Aristokratiet har aldrig kunnet

slaaet (!) Bourgeoisiet“. Det synes altsaa klart, at Hr. Topsøe i Slutningen af Treserne betragtede det fremtidige Forhold mellem Godsejere og National-Liberale som en Kamp paa Liv og Død; af Slutningsbemærkningen om „Aristokratiet“ fremgaar det jo nemlig, at „Oktoberforeningen“ kun er et mindre korrekt Udtryk for Godsejerne, hvilket forøvrigt ogsaa stemmer med en tidligere Udtalelse om at det, der i „Oktoberforeningen“ alene kan have varig Betydning, er dens Egenskab af en *Godsejerforening*.

Endnu blot et lille Træk til Belysning af den topsøeske Politik i Slutningen af Treserne, et længere Citat, der er saa betegnende for Topsøes Opfattelse af det „Nationale“ og saa karakteristisk for en vordende Realpolitiker, at det fortjener at opfriskes. Saaledes lyder det: „„Oktoberforeningen“ [her sandsynligvis identisk med de „store“ og „små“ Bønder] opfatter det nationale Spørgsmaal paa samme Maade som „Grund-eierforeningen“. *Ex post facto* tilveiebringer den det nødvendige Sammenhæng og stiller sig paa samme Side i den dansk-tydske Strid, ikke alene ved sin ubetingede Fordømmelse af den nationale Politik, der er ført, men ogsaa ved sin kolde og tavse Ligeegyldighed for de danske Nordslesvigeres Skjæbne. Hovedsagelig er det imidlertid den skandinaviske Side af det nationale Spørgsmaal, som danner Prøvestenen for Foreningen, og her er dens ubetinget antiskandinaviske, unordiske Sindelag tilstrækkelig bekjendt. Dens Antiskandinavisme beror ikke paa den Betragtning, at det for Tiden kunde være ubetimeligt at drage Sagen frem, ikke paa Ængstelighed for at krænke Danmarks Værdighed ved at være for ivrig Skandinav, men paa en virkelig dyb Uvilje mod det *Nordiske*, der er uadskilleligt fra en stærk *dansk* Nationalfølelse . . . ;“ — I Slutningen af Halvfjerserne skrev „Politiske Portrætstudiers“

Forfatter: „Skjønt Frijs ikke er Skandinav, i alt Fald ikke i den antikverede Betydning af Ordet, har han bidraget meget til at befæste Forholdet til Sverrig og Norge . . . ;“ og hans egen Opfattelse af Skandinavismen — i Modsætning til den „antikverede“ fra Treserne — udtrykkes paa følgende Maade: „Den skandinaviske Tanke har ogsaa nu fulgt Tidens Strøm og er kommen ind paa Realpolitikens Omraade, hvor den pløjes og næres med Virkelighedsbetingelser og saa ogsaa sætter Frugt i Realiteter, foreløbig i Kroner og Vexler.“ Kort sagt, i hvad Retning Hr. Topsøe end slaar, saa rammer han dog altid sig selv!

Topsøe kom til at rejse i Udlandet, og Resultatet af disse Udenlandsrejser er to Bøger, af hvilke i hvert Fald den ene maa siges at være en Akkvisition for vor Literatur; det er „Fra Amerika“. Man træffer i den kun lidt af det tørre Lune, der ellers præger Topsøes journalistiske Talent; der er ikke den Billedrigdom, som slaar En ved Gennemlæsningen af „Politiske Portrætstudier“, men til Gengæld er i denne, som i ingen af Topsøes andre Bøger, Sproget udarbejdet med en Omhu, der gør et behageligt Indtryk og danner en mærkelig Modsætning til „Politiske Portrætstudier“, „Jason“ osv., hvor glimrende formede, aandfuldt affattede Sætninger vexler med skødesløst henkastede, fejl-agtig konstruerede. Man mærker, at Topsøe er en Mand, der forstaar at rejse og har gode Rekommandationer; han benytter sin Tid og ser paa Alt med et vist fordomsfrit Blik, bliver ikke overvættes begejstret for Republikens Storheder, men heller ikke sædelig indigneret over Manglerne. Det er en Bog, som i nogle Retninger staar over *Robert Watts* Rejsebreve fra Amerika, men desuagtet tror jeg, at Topsøe kunde lære Meget af Watt, maaske, naar Alt kommer til Alt, Mere end Watt kunde lære af Topsøe. Jeg antager f. Ex.,

at Topsøe paa Vejen til San Francisco har ligget mægtelig henslængt i en Pullmanns Waggon, studerende med megen Iver i et eller andet statistisk Værk over Guldminerens Historie; Watt benytter sikkert sin Tid paa anden og bedre Maade. Han farer afsted gennem hele Toget, fra Waggon til Waggon, snart passierende med en gammel Prairiejæger, til andre Tider i skæmtefuld Samtale med en Guldgraver, han tror at have truffet et eller andetsteds, og saa alvorligt med en skinhellig Mormonpræst. Watts Maade at rejse paa har ogsaa sine Mangler, men til Trods for den Overfladiskhed, hvormed Hr. Billes „Dagblad“ i sin Tid regalerede ham i saa rigt Maal, trænger han dog dybere ned end „Dagbladets“ Korrespondent. Der er naturligvis ingen positive Fejl i Topsøes Bog, men der mangler Noget; man faar ikke rigtig fat paa Amerika, man træffer ingen ægte Yankee i den, og jeg betvivler overhovedet, at Topsøe nogensinde har talt, saadan rigtig talt med en ægte Yankee; men det faar nu være.

Det er forøvrigt klart at Topsøe i „Fra Amerika“ er bleven ældre, har Bevistheden om, at han skriver til „Dagbladet“ og maaske snart skal være dets Chef; Radikalismen er trængt tilbage, den dukker vel af og til frem, men det er ikke paa nogen stødende Maade; der er maaske nok en Del Sympathi for Kvindens Emancipation, men der er ingen Grund for „Dagbladets“ Læsere til at blive bange. „Middelalderens romantiske Kvindeideal“ skal kun afskaffes i Amerika, i det „stive“ Danmark kan vi endnu en Tid faa Lov til at beholde det. Nej! Topsøe er bleven ældre og klogere, det saa man allerede i Brevene fra Schweiz og Frankrig. Om disse er der ikke Meget at sige; det er velskrevne Stemningsbilleder af en ung, begavet Mand, der har faaet det Hverv at sende Korrespondancer til „Dagbladet“; de er bedre end det Meste af den Slags jour-

nalistisk Arbejde og afgiver et yderligere Bevis for Rigtigheden af den gamle Sætning, at den, der lever i Midtpunktet af en Bevægelse, ser allermindst. De læstes med Interesse, da de stod i Bladet, men i Bogform har de vist haft flere Købere end Læsere, og den, der har ladet sig blænde af det Løfte om „politisk og socialt Indhold“, der pranger paa Titelbladet, er blevet sørgelig skuffet. Det „Sociale“ er let og ret kvikt behandlet i et Par feuilletoniske Skildringer af en Skolefest i Genève og af et Besøg i Internationales Forsamlingssal, og hvad det „Politiske“ angaar, da har jeg ikke kunnet finde andet end Sort paa Hvidt for den gamle Kendsgerning, at Anskuelserne vexler med Begivenhederne hos unge, letbevægelige Mænd: i Paris før Sedan Bonapartist, i Lyon efter Sedan Republikaner! Det kan man til Nød forstaa, men hvorfor „Dagbladets“ senere Redaktør har skrevet den Epilog, der under Form af et Reiseindtryk fra Cassel haaner den faldne Kejser, det synes uforstaaeligt, dobbelt uforstaaeligt, da denne Udtalelse staar i en saa skærende Modstrid med den Omtale, det faldne Keiserdømme, dets Chef og Mænd har faaet af Bourgeoisiets Hovedorgan saavel under Billes som under Topsøes Regimenter.

„Fra Schweiz og Frankrig“ er tilegnet *Victor Cherbuliez* „med Tak og Hengivenhed“, og i god Samklang med denne Dedikation udtaler Topsøe: „kan Frankrig navnlig beholde Republiken længe nok til, at den har faaet givet det katholske Præsteheredømme et alvorligt Knæk — thi Katholicismen er en hel Del skadeligere end Dandserinderne og Smaabladene — vil der ud af Krigens Ulykker og af selv de sørgeligste indre Uroligheder paany kunne hæve sig et stort og mægtigt Frankrig;“ men da den franske Republik en halv Snes Aar efter ved Martsdekreternes Gennemførelse

gav Katholicismens Udvæxt, Jesuitismen, „et alvorligt Knæk“, saa viste det sig, saavidt man kan dømme af „Dagbladets“ Artikler, at Topsøe havde foretaget en Svingning; saa var det ham, der holdt med Jesuiterne, og forleden skrev han jo tre Spalter Ros om Jesuiterpateren *Felix*. Der synes dog at være en svælgende Kløft mellem Fritænkeren Victor Cherbuliez og — Obskurantismens Forkæmper Hr. Felix!

III.

At overtage Redaktionen af „Dagbladet“ efter Bille var baade let og vanskeligt. Kritiken og Sammenligningen vil altid være ved Haanden ligeoverfor den, der følger efter vort største journalistiske Talent, men det maa siges, at Topsøe rent journalistisk set har skilt sig respektabelt fra det ikke lette Hvery, skønt han selvfølgelig ikke kan sammenlignes med Bille, for hvem han bl. A. staar tilbage i Retning af Vid, Alsidighed og Evne til altid at give en „Leder“ den rette Form og Størrelse. Paa den anden Side frembyder „Dagbladet“ uvurderlige Fordele, der betydelig letter Arbejdet for den tiltrædende Redaktør: en gammel, vel indexeret Stab af Medarbejdere og dernæst fortrinlige Forbindelser saa vel i Ind- som Udland. Ved „Dagbladet“ kommer det væsenlig an paa at holde fast ved de gamle Forbindelser og det gamle System, og Topsøe har heller ikke foretaget store Reformers. Publikums stedse voxende Trang til at erholde større Stofmængde, navnlig i Retning af orienterende Oversigter paa Handels, Industriens og Landbrugets Omraader, er bleven imødekommet; forøvrigt er man langsomt fulgt med Tiden og har ikke indladt sig paa at bryde ny Baner. „Dagbladet“ er under Topsøe ganske vist blevet større og paa en Maade indholdsrigere, men til Gengæld ked-sommeligere. Topsøe holder øjensynligt ikke af en

skarp, bitter Polemik; der har været Tider, hvor han har bestræbt sig for at holde de journalistiske Fægtninger indenfor passende Grændser, og som et Slags Program for den topsøeske Polemik i Fortid og Fremtid synes følgende Udtalelse, der stod i „Dagbl.“ for 22de Janr. f. A., at skulle tjene:

„Jo mindre et Samfund er, jo tættere alle leve paa Livet af hinanden og kjende hinandens Mangler og svage Sider, desto lettere vil det ske, at Striden udarter og forgiftes af Personligheder. Men jo mindre Samfundet er, desto sørgeligere vise sig ogsaa Virkningerne af denne Udarten, og desto farligere blive de for det Hele. Men er end Striden selv baade uundgaaelig og nødvendig, saa betragte vi det dog ikke som en uundgaaelig Nødvendighed, at Diskussionen i den føres paa en altfor udartende Maade. Og paa at undgaa dette bør alle de have deres Opmærksomhed rettet, som se paa den med den sande Interesse.“ Det er kun Skade, at „Dagbladet“ ikke har holdt sig denne smukke Regel efterrettelig ligeoverfor Modstandere som *G. Brandes*, *Fischer*, *Jens Busk* osv.

Var det end for en saa talentfuld Mand som Hr. Topsøe en forholdsvis let Sag — rent journalistisk set — at sætte sig fast i Sadlen, var han ikke saa heldig paa det politiske Felt; det var vanskelige Tider, under hvilke han tiltraadte Regeringen, farlige for Enhver, dobbelte farlige for en Natur, i hvem Meget rører og bevæger sig, en langsomt gærende Natur, der rummer Modsigelser i sig og derfor har saa vanskeligt ved at finde sig selv. Det var under Forsøgenes Periode, paa Koalitionsministeriernes Tidspunkt, og under saa kritiske Tider, under saa uklare politiske Forhold, hvor Foreningen mellem de forskellige Højregrupper formelt eksisterede i Regeringen, medens der forøvrigt var Kamp over hele

Linien, under disse Forhold skulde en Mand, der endnu var søgende, tage sit Parti som Højremand. Kan man undres over, at han ikke bestod Prøven?

Topsøes Debut som Redaktør af et Højre-Organ var mindre heldig, det var, som vilde han strax slaa fast, at var han ikke udpræget National-Liberal, en Ven af Godsejerne var han endnu mindre, og saa kom det umotiverede og smagløse — specielt fra et Højre-standpunkt betragtet — Billede af *Holstein-Holsteinborg* som Figuren i Kransekagens Top, der kun er til Stads, samt et spydigt Anfald paa Ministeriets godsejerlige Medlemmer, et Angreb, der først faar sit passende Relief, naar det ses i Forbindelse med den samtidige Lovtale over *Hall—Fenger—Krieger*. Dette og lignende Smaa-Udfald mod Godsejerne er dog ikke af afgørende Betydning med Hensyn til Bedømmelsen af Topsøe's politiske Stilling i den første Halvdel af Halvfjerserne; det er jo klart, at der maatte være en Overgangsperiode — man kan jo dog ikke saadan med et Spring fra Godsejerhader blive til Godsejerven. Derimod fremgaar det klart af „Dagbladets“ Holdning i de nærmest følgende Aar, at Topsøes Ideal var et Mellemparti, der kunde forene „Intelligens“ med et realistisk Blik paa de politiske Forhold. Det skinner gennem „Lederne“ fra den Holstein-Hallske og Fønnesbech-Kleinske Periode, men Mellempartiet vilde ikke komme; den Parodi paa et Mellemparti, der existerede, sygnede hen, og Topsøe var ikke i Stand til at danne et nyt af „Løsgængerne.“ Dette Mellemparti synes i det Hele at være Topsøes kæreste, politiske Tanke; med Spørgsmaalet, om han der har set rigtigt eller ej, staar og falder han som praktisk Politiker. Hans Anskuelse og Ønsker i saa Henseende traadte særligt stærkt frem efter Rigsdagssamlingens Slutning i Maj 1873, og jeg skal derfor dvæle lidt ved denne Periode af hans politiske Udvik-

ling. Man skulde ikke tro, at det var en Session, paa hvilken der kunde bygges Fremtidsforhaabninger; „Venstre“ havde foretaget et Par mislykkede Angreb, men stod forøvrigt tilsyneladende fastsluttet, medens Ministeriet med Nød og næppe havde holdt sig paa sin Plads, det var det Hele. Som „Dagbladet“ rigtig bemærkede, havde Ministeriet ført en „forsigtig, passiv Krig;“ Foreningen mellem de forskellige Højregrupper var meget ufuldstændig, de klare Standpunkter hørte til Undtagelserne, kort sagt, hos Højre var det Hele forkludret og vaklende, men maaske var det netop derfor, at Topsøe havde et saa sangvinsk Blik paa Fremtiden. Det er i hvert Fald lyse, tiltalende Udsigter, han opruller for os, naar han udtaler, at „kun ud af denne [Strid] kan det virkelig stærke og agtelsesindgydende Folkeparti fødes, som Alle bør hilse med Glæde, som kan danne Grundlaget for vor Udvikling og bringe alle de friske og fornyende Kræfter, som findes i Samfundets nedre Lag, saaledes frem, at deres Rørelser blive til det Heles Gavn. Et saadant Parti først vil nemlig paa en virkelig frugtbringende Maade kunne samvirke med en intelligent Fremskridtsretning, for hvem det baade vil kunne være en Spore og en Regulator . . .“

Af denne Udtalelse kunde det synes, som om Hr. Topsøe den Gang delte lignende Anskuelser, som dem, der i det sidste Aarstid har bevæget det literære og det politiske Venstre til at slutte sig sammen; og den Omstændighed, at „Dagbladet“ har været saa forbitret over sidstnævnte Koalition, at det endog har ladet sig forlede til at true med „et europæisk Højre“ osv., taler ikke afgørende herimod; men naar man ikke bedømmer dette Opraab som et enkeltstaaende Fænomen, tværtimod ser det i Sammenhæng med tidligere og senere Udtalelser, tror jeg det er korrekttere at betragte dette smukke Fremtidsbillede som et noget eufemistisk Ud-

tryk for det topsøeske Mellemparti, saadan Noget, som en Alliance mellem Ny-National-Liberalismen og det, man senere har kaldt „Moderationen“.

Lidt efter lader det dog til, at vor Mellemand er bleven bange for, at han skulde blive slaaet sammen med de saaleløse Intelligente, og saa angreb han „Intelligentsproletariatet“; derpaa blev han angstelig for, at han skulde synes for doktrinær, og saa gik det løs paa de National-Liberale, der karakteriseres som „en æsthetisk Retning i Politiken,“ der kun repræsenterer „det rent rationelle Fremskridt“, og han slutter med følgende knusende Dom: „Verden kan ikke lade sig nøje med veludarbejdede Udpantningslove og Kritik“. Men under Alt dette dukker stadig frem Topsøes Mellemparti, dette intelligent-realistiske Fremskridtsparti; snart giver han det eksisterende Mellemparti, der naturligvis langtfra er fuldkomment, gode Raad og venlige Bebrejdelser, snart smiler han til nogle grundtvigianske Løsgængere, som om der var Noget at haabe af dem. Og samtidig var der en „Mand uden Mening“, som havde faaet Lov til at boltre sig i Bladet, og som vist meget ofte udtalte de Tanker, der af forskellige Grunde ikke egnede sig for „Lederen“; den meningsløse Mand var en væsenlig negativ Natur, og det var derfor naturligt, at en egenlig Konservatisme ikke behagede ham. Han havde nu engang den Mening, at Kammerherrer og Hofjægermestre altid var „Fuxe“ i Skolen, medens de Intelligente altid var „Duxe“, og han var tit og mangen Gang vred over, at det samme Forhold ikke vedblev i Livet. Men ud af alle disse æsthetiske Fremtidsbetragtninger opskræmmedes „Dagbladet“ pludselig ved Raabet: „Finanslovsnægtelse“, saa blev det bange, lagde Mellempartiet ned i sin Skrivebordsskuffe og kaldte paa Godsejerne, der dog endelig maatte glemme deres Antipathier. De kom dog ikke strax, men holdt

sig lidt køligt tilbage og lod Forretningerne midlertidig besørge af Fønnesbech-Klein, under hvis Periode der var forholdsvis liden Brug for Mellempartiet, som kun ved højtidelige Lejligheder fik Lov til at sole sig. Saa kom Sommeren 1875 med Ministeriet *Estrup*, og Topsøe blev snart en udpræget Regerings- og Godsejerstøtte, ja! til Tider fik endog Fischer megen Ros; der blev sat en forsvarlig Laas for den Skuffe, som indsluttede Mellempartiet, den provisoriske Finanslov støttedes med Iver, og man skulde tro, at Ungdomsidealerne for Fremtiden kun vilde komme til at spille en Rolle paa „Tilhørerpladsen“ og hos den meningløse Mand, der fremdeles havde bevaret sin politiske Indifferentisme ligeoverfor Nutiden og Lyst til-~~at~~ fantasere om Fremtiden. Men saa kom hin famøse 8de November; Fortryllesen løstes, alle Laasene sprang op og Mellempartiet sad atter til Højbords i „Lederen“.

Det var altsaa ikke uden Overvindelse, at Topsøe sluttede sig til, ja! underordnede sig disse Godsejere, som han saa ofte havde haanet og angrebet, men Forholdene, „Dagbladet“ og alle de andre National-Liberale gik den Vej, og saa viste det sig, at Begivenhederne er stærkere end Anskuelserne; og som et ret fyldigt Udtryk for de Stemninger og Sindstilstande, der har besjælet Topsøe, da han beredte sig til det, i hvert Fald for en Tid, afgørende Brud med sin Fortid er man sikkert berettiget til at opfatte „Jason med det gyldne Skind“, der udkom i Slutningen af 1875. Denne talentfulde Bog var omgivet af en uigennemtrængelig Anonymitet, der først brødes et Par Aar efter, og det var ikke uklogt handlet; thi paa et Tidspunkt, da hele Højrepressen med latterlig Overdrivelse omtalte vore fredssommelige Venstremænd som et Omvæltningparti af værste Slags, vilde det ikke have taget sig godt ud,

om en af Samfundsstøtterne af en Kampfælde var bleven karakteriseret som Noget endnu være. Og havde Hr. Topsøe sat sit Navn paa „Jason“, var dette jo sket; Redaktør *Ploug* afsagde nemlig den 28de Decbr. 1875 følgende Dom over „Jasons“ Forfatter: „Naar man har antaget denne Bog for „et Begynderarbeide“, saa kan det gjerne være, at den er det første, Forfatteren har udgivet; men den tyder ingeniunde paa, at han er nogen ung Begynder, thi medens den vidner om en ikke ringe Begavelse, mangler den netop Ungdomsfriskhed; dens Særkjende er tvertimod en gennem en holdningsløs Reflexion erhvervet Overmodenhed, der godt kan forenes med en ufuldstændig Dannelse. Paa Bunden af Forfatterens meget overfladiske Livsanskuelse ligger Tvivl om Alt, med et Ord Nihilisme“. — Og man er virkelig ikke berettiget til at antage, at *Ploug* skulde have holdt sin Mening tilbage, dersom han havde vidst, hvem der var Forfatter — *Ploug* har aldrig været bange for at sige „Dagbladets“ tidligere Redaktør drøje Sandheder, hvorfor skulde han saa genere sig overfor den nuværende?

Selv om man nu mener, at den plougske Dom over „Jason“ og dens Forfatter i sin Helhed hverken er korrekt eller billig, forekommer det mig dog, at der er en Del Sandhed i det citerede Brudstykke, navnlig, naar man i Stedet for „Nihilisme“ sætter „nervøs, blaseret Skepticisme“ eller Lignende. Udtrykket „Nihilisme“ har nu en Gang en odiøs Karakter, og det bør derfor ikke anvendes ligeoverfor „Jasons“ Forfatter, skønt det forøvrigt villig skal indrømmes, at denne ingen Krav har paa Overbærenhed, eftersom han selv til Tider har været temmelig flot med at sætte det nihilistiske Stempel paa Samtidige; i „Politiske Portrætstudier“ betegnes saaledes Holstein-Ledreborg som „et Stykke af en Nihilist,“ hvilket synes noget grave-

rønde, specielt, naar Hensyn tages til, at Greven er Katholik. Men — for at komme tilbage til „Jason“ — sikkert er det i hvert Fald, at man godt kan forstaa den haabløse Skepticisme, der præger Bogen; Forf. havde jo set alle sine Forhaabninger gaa til Bunds, og Udsigten til at leve under et strixt Godejerregimente var heller ikke tiltalende for en Mand, hvis Antipathi mod Godsejerne var saa udpræget, som Hr. Topsøes. Jo! der var saamænd Grund til at fortvivle og tvivle om Alt, og det gør da ogsaa „Jasons“ Forfatter, men det er af mer end en Grund fornuftigt, at han gør det anonymt. „Dagbl.“ førte jo den Gang en Kamp for det Bestaaende mod alle Tidens nivellerende og destruerende Kræfter, med hvilke og lignende Udtryk Modstanderne — baade de politiske og de literære — ideelig betegnedes, og saa vilde det sandelig ikke have set godt ud, om dets Redaktør samtidig optraadte som Forfatter af en Bog, hvis Tendens virkelig var adskillig mere nivellerende. Der er jo f. Ex. den ætsende Haan og Foragt, hvormed det højere Bourgeoisi behandles, og saa denne, mildest talt lidet konservative, Betragtningssmaaede af Ægteskabet, der ligesom gennemsyrrer hele Bogen, men som Topsøe forøvrigt, saavidt, man kan dømme af „Dagbl.s“ Omtale af den nyere Literatur, senere har fraveget og bestemt misbilliget; dog skal jeg lade det være usagt, om der særlig er tænkt paa „Jason“, naar der i en Artikel fra 1880 tales om „Familien, der er Gjenstand for saa mange Hokus Pokus, at man næsten er vant til at gaa ud fra, at det aldrig kan være for det Godes Skyld, at Familie nævnes i en ny Bog.“

Hvad Forholdet til Godsejerne, Aristokratiet, eller hvad man nu vil kalde den Samfundsklasse, angaar, da ser det rigtignok ud til, som om „Jason“ har grumme lidt tilovers for Godsejerstanden i Almindelighed, men

derimod forandrer Forholdet sig, naar der er Tale om Noget rigtigt Fint, saadan i Retning af „Elefant- og Serafimerridder og alt, hvad fornemt man i Nordens Riger og Lande kunde blive“, som det hedder i „Nuttidsbilleder.“ Derfor er der ogsaa i „Jason“ gennemgaaende fuld Sympathi for den ædle, gamle Greve, der er udrustet med alle de Fuldkommenheder, som i Reglen tillægges en *grand seigneur*; ligeoverfor ham bøjer den blaserede „Jason“ sig tilsyneladende ligesaa dybt, som den unge Xox gjorde overfor Legitimitismens Heltinde, men der er dog en Forskel. Til Trods for al den Pietet, han øjensynlig nærer for saadan en „nobel“ Greve, kan han dog ikke — dertil er han bleven for skeptisk en Natur — lade være med at kritisere og det paa Steder meget skarpt. Hvor fint antyder han ikke Adelsmandens Bornernessed — for at bruge et ualmindelig mildt Udtryk —, naar han fremstiller denne som en Mand, der anser det for „en ret fortjenstfuld Gjerning at brænde et Dusin gamle Jøder“, og hvilken Raahed i Tankegangen maa der ikke være hos den Mand, der „finder Jøder siddende som Fluer overalt paa Aarhundredets Saar, paa Børssvindelen og paa Literaturen, inciterende og inflammerende det Altsammen“, og som karrikerer det jødiske Ydre med en Virtuositet, som havde han i en Aarrække været ansat ved et Vitighedsblad af lav Rang. Kort sagt, man lærer af „Jason“, at Topsøe i Midten af Halvfjerserne, ligesom i Treserne, hverken har noget tilovers for Bourgeoisi eller Aristokrati, og efterat have uddraget denne, ikke uinteressante, Lære af Bogen, skal jeg forlade den uden forøvrigt at udtale nogen Dom hverken for eller imod dens rent æsthetiske Værd, der sikkert ikke er ringe, her kommer det kun an paa at faa fat i den Vexelvirkning, der er mellem den æsthetiske og den politiske Forfatter.

IV.

Der er Noget ved *Holstein-Ledreborgs* Personlighed, som uvilkaarlig maa tiltrække en Mand med Topsøes dybe Respekt for Intelligens og hemmelige Sympathi for en Radikalisme, der i hvert Fald til en vis Grad forstaar at iklæde sig elegante Former, og der er Meget, som tyder paa, at den unge Adelsmands Optræden paa vor politiske Scene har udøvet en ikke ringe Indflydelse paa „Politiske Portrætstudiers“ Forfatter. Der har sikkert været Tider, hvor Holstein har staaet for Topsøe som den Mand, der egnede sig til at danne et Mellemparti, som kunde bygge Bro mellem det Gamle og det Ny, uden yderligere Forviklinger føre os ind i en konstitutionel Guldalder, hvor man med Bibeholdelsen af en fast, konservativ Statsorganisation skred til de radikaleste Forandringer i Samfundsforholdene. Svingninger har Holstein, som bekendt, foretaget nok af, saa mange, at det for Enhver, der ikke lader sig blænde af dialektiske Akrobatspring, maatte staa klart, at det Eneste, der kvalificerede ham til Fører for et Mellemparti, var noget vist „Flydende“, men desuagtet — eller maaske netop derfor — kunde Topsøe ikke modstaa hans daarende Tale hin 8de November 1877. Alt næste Dag mente „Lederen“, at der var „afsluttet en Vaabenstilstand, der muligvis kan føre til en varig Fred“, og den 16de November indlod man sig

paa en Diskussion om Ministeriets Afgang, skønt man endnu ansaa det for tvivlsomt, om den 8de November var Begyndelsen til en ny og bedre Tilstand. Der var overhovedet i de Dage kommet nyt Liv i „Dagbladet“, og „frie Universiteter“, selv om de skulde blive til Fordel for Grundtvigianismen, blev behandlede med en vis Delikatesse. Saa kom Julen med Tøsjap og Regn, Himlen blev atter overtrukken med tunge, uheldsvangre Skyer — Udsigterne havde ikke forbedret sig —, og af Ærgrelse herover kedede man Læserne med alenlange Opsatser om Pavevalget. Det hjælper altid at lade sin Harme faa Luft, og under Finanslovens anden Behandling var der atter Haab, der var Sympathi for den intelligente Greve, ja! „Lederen“ var endog saa velvillig at give denne haabefulde unge Mand gode Raad:

— Hold op med at være „noget smagløs og skjodesløs“ i Din Tale, og Du vil kunne „løfte Niveaet af Folkethingets Veltalenhed“!

Og uden at betænke den første Aprildags ominøse Betydning udtalte Topsøe i et Tilbageblik paa Rigsdagssamlingen, at Resultatet maa kaldes „noget Stort“, „et meget stort Fremskridt“, at „de Moderate have gjort sig fortjente af vor politiske Udvikling og givet virkelige Bidrag til at lede denne ind i et heldigt Spor“ o. s. v.; der tages ganske vist bagefter al fornøden Reservation, men denne formaar ikke at tilsløre den hemmelige Jubel, der bryder frem ved Udsigten til at faa et Mellemparti. Og under alt dette havde de mindre Aander heller ikke været ledige, „Tilhøreren“ havde været meget aktiv og gentagne Gange, dels paa Lederpladsen og dels paa Tilhørerpladsen, forsikkret, at National-Liberal var han ikke; at han ikke var Godsejerven, det vidste man alt fra Kox's Tid og Lavde yderligere faaet bekræftet ved et Par Smaafortællinger

om *Estrups* Privatliv, der klarlig beviste, at denne ikke var intelligent, eftersom man ikke kunde „tænke sig ham med Slobrok“ eller som „et Par Morgenskoes lykkelige Besidder.“

Faa Dage efter udkom „Politiske Portrætstudier“; efter den første Gennemlæsning af denne talentfulde Bog har man et ublandet, behageligt Indtryk: man glæder sig over det billedrige, aandfulde Sprog, forbauses over, med hvor faa Ord Forf. kan anskueliggjøre en Situation og sætte Læseren i Stemning. Man ser gamle Balthasar snige sig omkring med Theaterdolken dækket af den lange Kappe, og Ploug snart i „ridderlige Bukkeskindsstøvler med Guldsporer paa“, snart i „tyksaaede Vandstøvler“. Overalt fine Iagttagelser gengivne i en elegant Form og med et vist godmodigt Lune, der kun ridser, ikke saarer. Man siger sig selv, at man her staar foran en betydelig Forfatterbegavelse, der endnu ikke er afsluttet og derfor lover saa Meget, men saa kommer Reversen, det Politiske, og man bliver mørk fortvivlet. Til Trods for al Søgen er det ikke muligt at finde et Standpunkt; Alt lader Forf. henstaa som et aabent Spørgsmaal, det eneste Positive er det rent Negative. De National-Liberale, Godsejerne, Venstre, Mellemmændene, Alle kritiseres og lige klog bliver man. Var der intet Navn paa Titelbladet, vilde man fristes til at tro, at det var en Mand, der stod udenfor det politiske Liv og ligegyldig gennem sin Lorgnet betragtede de handlende Personer, men naar man læser Forf.'s Navn og betænker Tidspunktet, da disse Studier udgaves, saa begynder man at forstaa.

Er Bogen ikke et politisk Program, saa kunde den være det, om end et ejendommeligt, af politisk Indifferentisme gennemsyret, Program, men dog ret tidssvarende. Selv for den, der ventede og haabede Alt af

hin taagede Novemberdag, maatte Fremtiden alligevel staa i et noget uklart Lys; hvad der vilde følge, var vanskeligt at sige, men det kunde synes, som om der vilde komme ny Konstellationer, ny Partier, ny Koalitioner, og for den, der troede paa det, var „Politiske Portrætstudier“ et ret passende Program: de brød med alt det Gamle og stod reservede, dækkede ligeoverfor det Ny, der jo endnu ikke var kendt. Kun under Forudsætning af, at Topsøe virkelig troede paa Sandheden af Holsteins daværende Forhandlingspolitik, ventede Ministeriet Estrups Afgang og Dannelsen af et nyt Parti, kan man forklare sig Udgivelsen af denne Bog, der stiller sig kritisk, skeptisk overfor alle dem, blandt hvilke man hidtil havde ment, at han nærmest hørte hjemme. Saalænge „Politiske Portrætstudier“ beskedent holdt sig tilbage paa „Tilhørerpladsen“, var man ikke berettiget til at betragte disse Udtalelser som ubetinget identiske med Redaktørens; nu er man nødt dertil, nødt til at tage denne Bog, der indeholder en saadan Mylren af Spørgsmaalstegn, som en Udtalelse af en Politiker, men Følgen heraf bliver ogsaa, at denne Politiker nærmest kan betegnes ved et stort Spørgsmaalstegn.

Det viste sig dog snart, at der — i hvert Fald til en Tid — Intet var at vente af den holsteinske Forhandlingspolitik, og da saa Illusionerne fuldstændig brast i Sessionen 1878-79, blev Topsøe nødt til at tage Reb i Sejlene; „Dagbladet“ optraadte nu atter som en fuldstændig Regeringsmand, støttede med en Iver, der mindede om 1876, Ministeriet Estrup, og uddelte en skarp Tilrettevisning til sin gamle Fører Bille, da denne i det vestindiske Spørgsmaal fik Lyst til at agere lidt paa egen Haand; ja! for yderligere at vise, hvor total Omvendelsen var, blev der endog anvendt ca. 20 Spalter til nogle yderst kedsommelige Angreb paa Fristeren Tido Holstein. Man maa forøvrigt indrømme, at der fra Godsejernes Side

blev gjort Alt for at lette Tilbagetoget; de gode Godsejere var, som rimeligt er, ikke synderlig vel tilfredse med den lette, satiriske Behandlingsmaade, der var bleven dem til Del i „Politiske Portrætstudier“, og deres kjøbenhavnske Organ søgte da ogsaa i sin Tid efter Evne at reducere Hr. Topsøe til en Mand uden Mening, men aldrig saasnart havde „Dagbl.“ vist Tegn paa Forbedring, før man med Velvilje kom det i Møde, og der er noget Rørende i den Naivitet, hvormed Organet attestede, at Topsøe havde erhvervet sig et godt Navn „som en loyal og paalidelig Kampfælle i Konflikten mellem Regeringen og Venstre.“ Tiden har ikke bekræftet disse, sikkert velmente, Bevidnelser, og helt afset fra den topsøeske Fortid synes det daværende Tidspunkt heller ikke egnet til at tage Varsler i Retning af „paalidelig Kampfælle“; kunde end „Dagbl.“ den Gang til Nød gaa for en saadan, er der paa den anden Side i „Nutidsbilleder“ adskillige Antydninger, der pegede i en hel anden Retning. Er man end ikke berettiget til at identificere den politisk-æsthetiske Forfatter med Hovedpersonen i Romanen, saa er det dog sikkert, at der i Skildringen af Flemming er Momenter, der særdeles træffende karakteriserer den Grundanskuelse, som fandtes i „Politiske Portrætstudier“. Og er det ikke som en Efterklang af de skønne Drømebilleder fra 8de November, naar der tales om, at man „i Overensstemmelse med sunde konstitutionelle Grundsætninger [havde] dannet et Mæglingsministerium, et Enighedsmministerium, ligelig sammensat af de uenige Parter og med den Opgave at stille Alle tilfreds og Ingen fornærme?“ Denne Udtalelse synes jo indirekte at give en skarp Kritik af de konstitutionelle Grundsætninger, efter hvilke Ministeriet Estrup dannedes, men hvordan det nu end forholder sig med dette og de mange andre Fingerpeg, saa varede det i hvert Fald

ikke længe, inden „Dagbl.“ gav ret interessante Bidrag til Fortolkningen af „loyal og paalidelig Kampfælde“.

Alt i Efteraaret 1879 begyndte det kjøbenhavnske Bourgeoisies Hovedorgan saa Smaat at rokke ved Gods-ejministeriet, men det var dog først i Januar f. A., at Kampagnen for Alvor tøg sin Begyndelse. Den Fremgangsmaade, der anvendtes, var ret fiffig; der foretoges intet almindeligt Angreb, men man nøjedes med smaa Tirailørfægtninger mod enkelte Ministre, hvis Stilling var noget fremskudt, og naar der saa pegedes hen paa den „antiministerielle Understrøm“, som f. Ex. Berg har gjort, forskansede „Dagbl.“ sig strax bag en Erklæring om, at der ikke er Tale om at styrte Ministeriet Estrup. Det er jo muligt, at det ærede Blad aldrig har tænkt herpaa, men faktisk er det i hvert Fald, at det efter Evne har arbejdet paa at styrte saa-vel Krigs- som Kultusministeren, og da de faldt, ilede det med at udtale sin Glæde herover; og at disse Angreb skulde være foretagne i den fromme Hensigt at støtte Ministeriet, det forlanger „Dagbl.“ dog vel næppe, at dets Læsere skal tro. Der kan, som sagt, ingen Tvivl være om, at „Dagbl.“ har ønsket de to foran-nævnte Ministre fjærnedede, og der er derfor ingen Anledning til nærmere at dvæle ved Beskaffenheden og Indholdet af de Anfald, der gik forud for Afskedigel-serne. Derimod har „Dagbl.“ i Foraaret 1880 bestemt erklæret, at Højre, som Parti betragtet, aldeles ikke tænker paa at styrte Ministeriet Estrup, og noget Lignende blev der fortalt Læsere i Oktober; det kan derfor maaske være ret tidssvarende at dvæle lidt ved den Maade, hvorpaa „Dagbl.“, der jo antages at repræsenterer en ikke uvæsenlig Del af Højre, i det sidste Aars-tid har „støttet“ Ministeriets Chef. At Topsøe ikke har synderlig tilovers for Estrup, det fremgik klart nok af Portrætstudierne, men „Dagbl.“ havde dog hidtil,

saavidt mulig, undgaaet at rette direkte Angreb mod denne; heri er nu sket en væsenlig Forandring, og i det Følgende skal fremdrages enkelte af de Udtalelser, hvormed „Dagbl.“ i den senere Tid har tilkendegivet sin Opfattelse af Estrup.

Da Finansministeren i forrige Samling ikke vilde fremkalde en Konflikt paa Finansloven ved at indsætte Lønningstillægget, saa betegnedes denne Handlemaade som „et stort Misgreb“, man fik at vide, at Minister Estrup paa „Dagbl.“ gør „Indtryk af at høre til de Folk, som blive lidenskabelig indtagne af deres Fejlgreb og holde endnu mere energisk paa dem end paa deres gode Ideer,“ og det stod for det ærede Blad som „utvivlsomt, at Ministeriet har manøvreret uheldig med Finansloven og Landstinget.“ Og ved Sessionens Slutning bebrejdes det Finansministeren, at han i dette Spørgsmaal har handlet „tilsyneladende i Henhold til en meget doktrinær-theorethisk Betragtning, i Virkeligheden vistnok af ængstelig Forsigtighed for at undgaa et Konfliktæmne paa Finansloven;“ der tales om „den ministerielle Kortsynethed“, og Omtalen ender med følgende Tirade: „Vi haabe, at Finansministeren, naar Tiden kommer til atter at rejse Sagen, selv om han i sit Hjerte kun nærer en kølig Deltagelse, dog af Fornuftgrunde vil lade sig bevæge til at omfatte den med Energi. Det kan ikke nytte at nægte det, at Embedsstanden ikke kan taale at trykkes længere ned, og dersom det skulde blive et Punkt i Ministeriet Estrups Historie, at det gav Embedsstanden i Danmark et økonomisk Knæk, at det lod det blive yderligere slaaet fast, at det er en sultefødet Stand, der kun behøver at gjøre Regning paa Tilgang af det Tarvelige og Middelmaadige, saa vilde det være en Anklage af den alvorligste Art.“ Og i en Artikel: „Kjøbet af de sjællandske Baner“ fra Oktober f. A. hedder det, at

Finansministeren „stadig har vist en stærk Tilbøjelighed til at optræde i Forhandlingerne med Sporer og Ridepidsk,“ og skønt Bladet med Hensyn til Spørgsmaalet om Personalets Pensionering erklærer, at Ministerens Handlemaade forhaabenlig ingensomhelst reel Betydning vil have, finder det sig dog foranlediget til følgende Udtalelse: „Vi formaa ikke at se rettere, end at Finansministeren her har behandlet det sjællandske Jernbaneselskab med en uheldig Nonchalance. Hs. Excellence synes i det Hele i den senere Tid at have faaet en beklagelig Tendens til at betragte alle Slags Embeds- og Bestillingsmænd som Væsener, hvis Interesser man vel nok kan varetage, forsaavidt der ikke er for mange Omstændigheder forbundne dermed, men som forøvrigt maa tage til Takke med, hvad der byder sig, og ikke kunne forlange, at man skal lægge synderlig Pres paa for deres Skyld. Hans Optræden ligeoverfor de Krav, Jernbaneselskabet mente at maatte stille for sine Funktionærer, er et betegnende Sidestykke til hans Stilling i forrige Rigsdagssamling, da han i Kraft af en doktrinær Betragtning, hvis Uholdbarhed snart blev paavist til Evidens, tog Dyrtidstillægget ud af Finansloven, hvor det stod sikkert, om det end kunde volde visse Vanskeligheder, og forelagde en særlig Lønningsforbedringslov, som han siden syntes at omfatte med en temmelig platonisk Interesse.“

Denne Række af Angreb, der synes at være tiltaget i samme Omfang, som den lyssky Alliance mellem Moderationen og National-Liberalismen affødte Resultater, er i indeværende Aar bleven fortsat paa en saadan Maade, at det ikke er usandsynligt, at Estrup, inden han fratræder Regeringen, vil staa paa et lignende Standpunkt, som ved Tiltrædelsen, da han ifølge „Politiske Portrætstudier“ skal have ment, at han nok vilde komme ud af det med Venstre, men at det vilde

blive vanskeligere med de National-Liberale. Her skal saaledes mindes om den absolute Fordømmelse af Regeringens Finanspolitik: denne betegnes som en „Stagnationspolitik“, som „en kostbar Diponeren over Landets økonomiske Kræfter“, og Finansministeren sammenstilles med en „Godsejer, der forringede Godsets Værdi for at lægge en Sum kontante Penge op, der ikke tilnærmelsesvis beløb sig til det, Forringelsen repræsenterede.“ Og som yderligere Vidnesbyrd om den „Dygtighed og Loyalitet,“ hvormed Topsøe har støttet Regeringen, kan anføres den højst graverende Anke mod Regeringen — Finans- og Indenrigsministeren —, der indeholdes i „Dagbladets“ Paastand om, at den har „en noget forskjellig Maalestok: en for Jyllands, en anden for Kjøbenhavns Interesser,“ hvilken Beskyldning nærmere illustreres ved Henvisningen til „de jyske Studeexportører,“ „den vigtige Samfundsopgave: de jyske Studes billige Transport,“ samt ved den ikke uvittige Slutningsbemærkning: „vi ere nok alle Jyder for Vorherre, men sandelig ikke for den høje Regering.“ — Jævnside hermed er gaaet hans Forsøg paa at underminere Godsejernes kjøbenhavnske Blad, der i sine unge Dage hensynsløst angreb den national-liberale Klike, uanset at det derved udelukkede sig fra det saakaldte gode Selskab. Ved en ikke ufin Diplomati fik Topsøe det til at opgive Særstillingen mod til Gængæld at optages i Kliken. En Dag saa da Godsejerorganet sig om: det var blandt „pæne“ Folk, men — det var uden Indflydelse. Topsøe havde ganske vist sluttet et Venskab, som kunde forøge hans Nervøsitet; men naar Venskabet om kort Tid bliver *absolut* værdiløst, saa faar Vennen Løbepas; og allerede nu har Topsøe ved denne temporære Alliance tilintetgjort en Modstander og udelukket Godsejerne fra Indflydelse gennem Pressen.

Af disse og lignende Udtalelser og Handlinger er man dog ingenlunde berettiget til at drage den Slutning, at Hr. Topsøe for Tiden ønsker Regeringens godsejerlige Medlemmer fjærnedede; en saadan Antagelse vilde ganske vist være paa sin Plads ligeoverfor enhver anden Politiker, ikke ligeoverfor en Forfatter, hvis politisk-æsthetiske Valgsprog er: „*Jamais une position nette!*“ Topsøe har jo gentagne Gange erklæret den Slags umotiverede Beskyldninger for „Kandestøberi“, og da det forleden trak op til en Konflikt mellem Godsejerne og Grossererne, saa trak „Dagbl.“ Følehornene til sig.

Der er vel i det Foregaaende givet en Del Præmisser, og det er ikke vanskeligt at drage Konklusionen, men dennes Affattelse bør dog af Høflighedshensyn overlades til „Nutidsbilleders“ Forfatter, der i sin Tid har afsagt følgende, vel ikke udtømmende, men dog ret træffende Dom: „Han hørte til en talrig yngre Skole; født Idealist, havde han altfor let, ja endog med et vist Velbehag ladet sig skræmme tilbage af den Tid, han var kastet ind i. Der kom for ham som for alle de Mangfoldige, der ere disponerede for Tidens Sygdom, Anledninger nok til at finde, at Livet var netop saa indholdsløst og løst, som de bleve oplagte til at forudsætte. Sligt sker ikke gennem en enkelt Katastrofe, den Slags ødelæggende Virkninger kommer lidt efter lidt gennem en langsom Forvitring, naar der først er slaaet en lille Revne, og saaledes var ogsaa for ham Overgangen sket lidt efter lidt fra en Drømmer til en Skeptiker, der i fornem Fjernhed nok vilde se lidt til i Livet, men heller ikke mere — sket gradvis gennem forskellige Indflydelser, baade af højere og lavere Art.“
